

# EN LÆREREKSAMEN I EGEBJERG 1758

Af Georg Hansen.

---

Paa et Tidspunkt, da Læreruddannelsen er under stærk Debat, vil det maaske ikke være uinteressant at se, hvilke Krav man for et Par Hundrede Aar siden stillede til dem, der agtede sig i Folkeskolens Tjeneste. Ifølge Folkeskolelovene — af  $28/3$  1721 for Rytterskolerne og  $23/1$  1739 med afgørende Ændringer  $29/4$  1740 for det nyoprettede almindelige Landsbyskolevæsen — krævedes først og fremmest de nødvendige Kundskaber i Religionens Grundsandheder samt nogen Læsefærdighed, dertil helst lidt Øvelse i at skrive samt Begyndelsegrundene i Regning — svarende til, at de obligate Undervisningsfag kun omfattede Religionsundervisning og Læsning, mens Regning og Skrivning alene skulde meddeles dem, der betalte ekstra derfor. (Om Undervisningen, Skolerne og Skoleforholdene henviser jeg iøvrigt til mine Afhandlinger i Hardsyssels Aarbog og Jydske Samlinger 1943, Holbæk Amts, Vejle Amts og Aarhus Stifts Aarbøger 1944). Alle Ansøgere skulde — hvad enten de var studerede eller ej — iflg. begge Love, henholdsvis Stk. 1 og Stk. 10, examinieres af Provsten i det Herred, hvor de skulde ansættes, og erklæres duelige, før de kunde faa deres Kaldsbrev. Ikke mange af disse Overhøringer er bevaret, da de — ogsaa iflg. Lovene — forrettedes mundtligt. Enkelte Examinationer foregik skriftligt, og blandt disse er nogle faa overleveret til vor Tid.

Den her meddelte stammer fra 1758, afholdtes i Egebjerg i Ods Herred, og findes i dette Herreds Provstearkiv paa Landsarkivet i København. Den eksaminerende Provst var Jens Holgersen Arctander, der havde været Provst over Ods Herred siden 1754 og Præst i Egebjerg siden 1736. Eksaminanden var Søren Baarsen, der stammede fra Norge. Han var 1743 blevet privat dimitteret til Universitetet gennem Christiania Latinskole, havde taget Filosofikum 1745 med Karakteren illum (anden Karakter) og teologisk Embedseksamen 26—9—1754 med Karakteren Non.

Det betød ikke, at han var en Dumrian. Ifølge Universitetsfundatsen  $3\frac{1}{3}$  1732 bestemte en Kandidat ved Omfanget af sine Opgivelser selv den øverste Grænse for Udfaldet af sin Eksamen. Man regnede med tre Hovedkarakterer, som man opgav til. Ønskede man at naa den højeste Karakter — laud — maatte man opgive Kirkehistorie, hele det gamle Testamente paa Hebraisk foruden det ny Testamente paa Græsk. Vilde man nøjes med mellemste Karakter — haud — kunde man stryge Kirkehistorien og indskrænke Hebraisk til de historiske Bøger, og var man tilfreds med Non ogsaa stryge Hebraisk. Opgivelserne omfattede da Ny Testamente foruden et vist Kendskab til Bibelen (Bibelhistorie) og Dogmerne.

Søren Baarsen opgav til Non. At man opgav Ny Testamente betød ikke alle det ny Testaments Bøger, men at man eksamineredes i nytestamentlig Græsk og iøvrigt opgav et nærmere bestemt Pensum, som Universitetsordningen  $\frac{6}{10}$  1773 fastsatte til een af det ny Testaments Bøger for Noncontemndisters Vedkommende — de Breve dog undtaget, der kun bestod af eet Kapitel. Det var ikke noget stort Pensum, og en teologisk Embedseksamen garanterede ingenlunde den højeste Lærdom hos sin Indehaver, og man forlangte da ogsaa en ny Examen hos Bispen, før en Mand fik Præstekald, ligesom det utvivlsomt var paa sin Plads, at teologiske Kandidater aflagde en Prøve, før de

blev Skoleholdere. Det maa dog siges, at Overhøringen i Dogmatik til teologisk Embedseksamen krævede Bevisførelse med Bibelsteder, selv om det maaske kun har drejet sig om disses Indhold gengivet efter Professorernes Forelæsninger.

Ligesom Folkeskolens Alfa og Omega var Religionsundervisningen — skabt af Pietismen som den var — var Religionskundskaben Tyngdepunktet i Lærerprøven. Mens Kravene i Regning i Sandhed holdt sig til det yderst beskedne, hvad omstaaende Opgave viser, var Kravene i Religion alvorligere, dertil gik de ensidigt ud paa at prøve Sikkerheden i de dogmatiske Sandheder. Det svarede ganske nøje til, hvad man underviste og eksaminerede i paa Universitetet. Indtil 1773 drejede dettes Undervisning sig først og fremmest om at indprente de dogmatiske Læresætninger, mens Undervisning i Exegese først indførtes dette Aar, og de Spørgsmaal, Søren Baarsen besvarede paa Universitetet 1744, afveg ikke meget fra dem, han fire Aar senere stilledes overfor i Egebjerg Præstegaard, blot at Spørgsmaal og Svar i første Tilfælde serveredes paa Latin — i Oversættelse lyder nogle af dem — Har Gud forudbestemt det kommende? — Han bekræftede det (med) Pslm. 139. — Ønsker Gud, at Menneskene omvendes? — Han bekræftede det (med) Tim. 2. — Er det med en uomgængelig Vilje? — Han benægtede det, men paa rigtig Maade. — Vilde Gud i det gamle Testamente, at Mennesket skulde frelses? — Han bekræftede det. — Var Dogmet om Kristus Midlet til Frelse i gamle Testamente? — Han bekræftede det (med) 1. Tim. 2 (og) Acta 4 — — — eller Spørgsmaal af bibelhistorisk Karakter — Paa hvilken Maade døde Saul? — I Krigen. — Blev han dræbt af en anden? — Han styrtede sig i sit Sværd. — Paa hvilken Maade blev Saul Israelitternes Konge? — Intet Svar. —

Der er ikke stor Forskel hverken paa Arten eller Vanskelighedsgraden af de to Examinere, og Lærerprøven var ikke gjort vanskeligere for Søren Baarsen som Følge af,

at han var teologisk Kandidat, end den gjordes for andre Aspiranter til Skoleholderkald, de være sig studerte eller ustuderte — enkelte bevarede Examinationer af ustuderte viser det klart.

Undersøger man de af Søren Baarsen anvendte Bibelsteder, viser de sig at være af et saadant Indhold, at dette svarer til den Brug, der er gjort af dem.

Den skriftlige Udformning lader derimod en Del tilbage at ønske. Enkelte Steder er der udeladt Ord, og det anvendte Sprog er — ogsaa set i Forhold til Tidens almindelige Skrivemaade — knudret og ret ubehjælpsomt. Det er her gengivet i den Form, Søren Baarsen afleverede det i 1758, bortset fra enkelte Ændringer i Bogstaveringen. Kniber det her og der for den nutidige Læser at faa den fulde Betydning af de leverede Svar, bliver han til Gengæld klar over, at den ydre formelle Side ikke spillede nogen stor Rolle ved Datidens Lærereksamen.

(Søren Baarsens Spørgsmaal og Karakterer til teologisk Embedseksamen og Filosoficum er hentet fra Universitetsarkivet paa Rigsarkivet.)

Kvæstioner, som Studiosus Søvren Baarsen har ved sin Examen ifølge Forordningen af 28. Marts 1721 besvaret, førend han til Skoleholder i den kongelige Højby Skole blev antagen:

1. Hvilke er de fornemste Pligter, som en Skoleholder har at tage i Agt, der ønsker at gøre sit Embede til Velsignelse?  
— At han ved Bøn og inderlige Paakaldelse udbeder sig Guds Aands Kraft og Styrke til at udbrede Guds Ære i at plante ej alene Lærdommen i de unge, men og daglig forestille dem skikkelig og gudfrygtige Øvelse mod Gud og deres Jævnkristen og Næste.
2. Hvorfor har Gud i den moralske Lov givet os tvende Bud, som begge siger: Du maa ikke begære?  
— For at vise, hvor høj og majestætisk Gud er, og hvor ypperlig hans Himmel og Salighed er at eftertrægte og begære og derimod hvor farlig al anden Begærlighed fører med sig, saasom det strider mod hans Lov.

3. Kan et igenfødt Menneske holde Guds Bud?  
— Ja, ved Kristi Kraft — jeg formaar alle Ting i Kristo Jesu.
4. Hvad er Troen paa Kristum?  
— Troen er en bestandig Tillid om Guds Naade, som formedelst Kristum er forhvervet. Troen paa Kristum er, at jeg intet ved og ej vil vide anden Vej og Maal til Saligheden uden ham, bevidnes klarligen Act. 4.
5. Hvor mange Slags er Troens Kraft?  
— Troen er for sig selv ikkun een, som Paulus vidner Eph. 4. Men til dens Kraft, som ytres i Guds Barns Hjerte, kan baade være indvortes og udvortes, indvortes bestaar i Fred, Fryd og Glæde i den hellig Aand, udvortes i herlige Dyder, som teer sig mod Gud og Menneskene.
6. Til hvad Ende har Gud skabt alle Ting?  
— At han vilde loves, prises og berømmes over alle Ting, og alle Ting i Himmelen og paa Jorden skulde bekende ham for Herre og over sig.
7. Hvad forstaas ved Menneskens frie Vilje?  
— Naar de ikke holder sig Guds Lov og Rettesnor efterrettelig, men sætter alle Ting til Side for at drages og føres ved deres eget Hjertes onde Tilbøjelighed.
8. Havde Kristus i sin Fornedrelses Stund paataget sig menneskelige Skrøbeligheder?  
— Ak ja! han var os lig i alle Tilfælde — Synden undtagen. Det var ganske imod hans guddommelige Natur, som var forenet med den menneskelige, der og ganske var fri for Synd, formedelst den hellige Aands Overskyggelse Luc. 2.
9. Var der Løgetsteds i det gamle Testamente forudsagt, at Kristus skulde korsfæstes?  
— Ja, adskillige Steder, snart hos alle Profheterne, især har Profheten Esajas spaaet derom — Esajas 53 og Sakarja 9.
10. Var Kristi Nedfart til Helvede til Forsoning for os?  
— Vi var alle tilforn forsonede i hans Død; men ved sin Nedfart vilde han vise os den store Sejer, han havde lagt sig ind over Satan vor Sjælefjende, som Peder kalder ham 1. Pet. 5.
11. Hvoraf kan et Menneske vide, at han har den hellige Aands Oplysning?  
— Naar han lader sig drive, lede og føre ved den hellige Aand og aldrig imodstaar eller bedrøver den hellige Aands iboende Naade.

12. Hvori bestaar vor Retfærdiggørelse af Gud?  
 — Naar vi for Jesu Kristi Guds Søns Skyld anses ganske og aldeles hellige og fri fra al den Straf, som ellers Loven dikterer andre Syndere. Vi bliver alle retfærdiggjorte af Naade, ved den Genløsning, som er sket formedelst Jesum Kristum.
13. Hvad er Meningen af den anden Bøn i Fader vor etc. Tilkomme dit Rige?  
 — At Guds Rige maa ogsaa ske hos os her paa Jorden, ligesom den sker hos Gud i Himmelen.
14. Bevis af Luthers lille Kathekismus at smaa Børn i Daaben annammer den hellige Aand?  
 — Efter sin Barmhjertighed har (Gud) frelst os ved Igenfødselsens og Foryngelsens Bad, som sker ved den hellig Aand etc.
15. Hvorledes forstaas de Ord Rom. 6. 4. — Saa er vi da begravne med Kristo ved Daaben til Døden?  
 — Ligesom Kristus blev begravet for vore Synders Skyld, saabør vi og ved den hellig Aands Kraft døde og dræbe den gamle Adam og nedsænke ham i Poenitentses Vande.
16. Annammer de, som uværdige gaar til Guds Bord, virkelig Kristi Legeme og Blod?  
 — Ja, de annammer vel Kristi Legeme og Blod efter Pauli Ord, at de er skyldige i Kristi Legeme og Blod, og alt nyder ikke den Naade og Salighed, som Jesu Legeme og Blod ellers er og bliver for alle værdige Annammere.

## Specimen arithmeticum:

En Alen Klæde koster 2 Rd. 3 mk. 8 sk., hvad da  $12\frac{1}{2}$  Alen?  
 Facit: 32 Rd. 1 mk. 12 sk.

Egebjerg, d. 21. Juli 1758.

S. Baarsen,  
 manupropia.  
 (med egen Haand).